

УДК 811.162.1'367.62: 801.61:[050RZECZPOLITA"2000/2005"
811.162.1'367.62: 801.61:[378.4(438 Varšava)"2011"
811.162.1'367.62: 801.61:[001.81"550*"2021"
811.162.1'367.62: 801.61:[81'276.3-053.81"2016/..."

Дејан В. Ајдачић *

Универзитет у Гдањску
Wydział Filologiczny UG

ПОЉСКИ КОНКУРС ЗА РЕЧ ГОДИНЕ И РЕЧ ГОДИНЕ МЛАДИХ

Аутор указује на оглашавање речи године у различитим језицима. У Пољској је најпре покренут избор речи недеље при недељнику *Rzeczpospolita* (2000-2005), а Марек Лазињски је са лингвистима Варшавског универзитета покренуо избор пољске речи године 2011. године. Реч године у Пољској плебисцитарно бирају корисници интернета гласањем, а жири лингвиста даје своје оцене са становишта креативног приступа опису стварности. У тексту се описују начела сакупљања речи и избора речи године, те веза речи године са речима дана, седмице, месеца и деценије. Наводе се изабране речи године до 2021. Избор „Речи године младих“ су 2016. године покренули речник PWN са електронским речником сленга. Наводе се неке речи из овог избора са коментарима. У тексту се помињу и штампане публикације посвећене изборима „речи године“ и „Речи године младих“.

Кључне речи: реч године, реч године младих, пољски језик, неологија.

„Реч године“ данас се оглашава или бира у разним државама и језицима. Први избор речи године у немачком језику је 1977. године покренуло Друштво за немачки језик из Визбадена уз подршку свог часописа *Der Sprachdienst* (WORT). Потом су сличне изборе почели да организују и за друге језике. Данас су највише праћени избори за реч године англојезичких речника Оксфорд, Кембриџ, Вебстер. У међувремену се поред речи која обележава годину, уведене и друге категорије, као нпр. новостворена реч године. Иако постоје разлике у начину бирања речи године, у свим изборима активно учествују лингвисти.

* dejajd@gmail.com, ORCID 0000-0002-4098-4660.

У словенским језицима речи године оглашавају или бирају Хрвати од 1992, Чеси од 2006, Руси од 2007, Пољаци од 2011, Украјинци од 2013 и Словенци од 2016. Разни су покретачи избора речи године – лексикографи, проучаваоци нових речи, лингвистички часописи, академске институције, па и појединци. Хрватски избор покренуо је часопис Хрватског филолошког друштва *Jezik*, седамнаест пута није одабрана реч године, а два наест пута јесте.¹ Чешки избор речи године организује прашки дневни лист *Lidové noviny*². Руски избор је покренуо филолог и филозоф Михаил Епштејн³. У тексту ће детаљније бити представљена историја покретања избора речи године у Пољској, уз осветљавање рада лингвиста организатора, те начела и резултата ових избора. Организатор украјинског избора је онлајн речник сленга „Мислово“⁴. Словеначку реч године спроводи Институт за словеначки језик Франа Рамовша при Научноистраживачком центру Словеначке академије знаности и уметности⁵.

Пољска неологија крајем 20. века

Нове речи пољски филолози су проучавали најчешће са становишта творбе и употребе неологизама у писаним текстовима. Бројни лингвисти су писали о ауторским оцазионализмима и њиховим стилистичким аспектима у прозној фантастици Станислава Лема (в. АЈДАЧИЋ 2017: 168–169), Јацека Дукаја (в. АЈДАЧИЋ 2022: 108–110) и др. И у пољском језику се увећава број англицизама који означавају нове, глобално распрострањене друштвене и техничке реалије. О интернационализмима у пољском језику су писали Кристина Вашакова (WASZAKOWA 1996; 2005) и пољски англисти. Морфолошким аспектима нових речи бавили су се Анджеј Марковски и Кристина Хрушћинска (Вашакова), док је Тереса Смулкова у средиште

¹ У избору хрватског часописа 17 пута није изабрана реч године: 1995–1997, 1999 – 2005, 2007, 2012–2014, 2017, 2019, 2021. Дванаест пута је изабрана реч године: 1993 *suosnik*, 1994 *velezgoditnjak*, 1998 *dočitnica*, 2006 *uspornik*, 2008 *proširnica*, 2009 *osobnik*, 2010 *ispraznica*, 2011 *zatipak*, 2015 *alkomjer*, 2016 *istovrijednik*, 2018 *zapozorje*, 2020 *dišnik*. (Mihaljević 2022: 15–16).

² Чешке речи године биле су: 2006 *šibalové*, 2007 *blob*, 2008 *poplatky*, 2009 *rychlostudent*, 2010 *fotovoltaika*, 2011 *odklonit*, 2012 *metanol*, 2013 *viróza*, 2014 *pussy*, 2015 *uprchlík*, 2016 *pražská kavárna*, 2017 *sorry jako*, 2018 *Rambohafík*, 2019 *motýle*, 2020 *lockdown*. Види https://cs.wikipedia.org/wiki/Slovo_roku

³ В. Лазич Коњик 2022: 75–76.

⁴ Изабране украјинске речи године су: 2013 *Євромайдан*, 2014 *Кіборги*, 2015 *блокада*, 2016 *корупція*, 2017 *безвіз*, 2018 *томос*, 2019 *діджиталізація*, 2020 *коронавірус*, 2021 *вакцина*.

⁵ У Словенији су за речи године биле проглашене речи: 2016 *begunec*, 2017 *evropski prvaki*, 2018 *čebela*, 2019 *podnebje*, 2020 *karantena*, 2021 *PCT*.

стављала и поједине врсте речи – именице, придеве и прилоге – *Nowe słownictwo polskie: badania rzeczowników* (1976), *Nowe słownictwo polskie: przymiotniki i przysłówki* (1977). Јан Ваврињчик је осветлио хронолошке аспекте и изворе послератних пољских неологизама (WAWRZYŃCZYK 1992).

На пољу (нео)лексикографије Тереса Смулкова је усмеравала своју пажњу на новинске текстове *Nowe słownictwo w prasie* (1990), *Nowe słownictwo polskie: materiały z prasy lat 1985-1992* (1998), *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 2001–2005* (2010-2014), а она је и коуредник речника *Słowa, słowa... Czy je znasz?* (2013). Место нових речи и начела њиховог укључивања у нове речнике одређивали су и њихови уредници и творци Мирослав Бањко (ISJP), Халина Згулкова (PSWP), Пјотр Жмигродски у *Великом речнику пољског језика* (WSJP), уредници речника PWN. Колектив „опсерваторије језика“ варшавских лингвиста ради над интернет речником нових речи и израза.

У Пољској су популарне и поштоване колумне и књиге лингвиста Еве Колођејек и Жежија Бралског са повременим описима и коментарима појаве нових речи и израза у пољском језику.

Историја пољског избора речи године

У покретању избора пољске речи године значајну улогу је одиграо Марек Лазињски, упознавши начела избора речи године код Немаца. Он је предложио недељнику *Rzeczpospolita* да на основу текстова уведу рубрику „реч недеље“. Марек Лазињски је са сарадницима из Корпуса пољског језика PWN и редакцијом недељника током пет година од 2000 до 2005 припремао и објављивао реч недеље (ŁAZIŃSKI 2019: 17). Круг лингвиста око речника пољског језика PWN је искористио лаку доступност лексичке грађе у дигиталној форми, убрзао лексикографске послове путем вишекорисничког паралелног приступа у изради речника и почео да укључује нове речи у интернет издање свог речника.

Укрштање морфолошко-синтаксичких знања са компјутерским програмским алаткама „Националног корпуса пољског језика“ (НКЈР) омогућило је напредак и неолошких пројеката. Са престанком освежавања овог корпуса због изостанка подршке Националног Центра за Науку (ŁAZIŃSKI 2019: 19), програмерска подршка са статистичким алгоритмом за учесталост речи у електронским корпусима се преместила у сервис *FrazeO* и *Monco* чији је аутор Пјотр Пенжик, један од твораца и НКЈР.

Круг варшавских полониста је створио групу која се бави новим пољским речима у оквиру „Језичке опсерваторије Варшавског универзитета“. У „Језичкој опсерваторији“ неологизме по подели Хане Јадацке деле

на позајмљенице (*content, deadline*), сложенице (*domówka, mlekomat, zbliżeniówka*), неосемантизме (*dopalacz, epicki, kaloryfer*), неофразеологизме (*być fit, tarka na brzuchu, parcie na szkło*). Пројектима Језичке опсерваторије Варшавског универзитета сада руководи Катажина Клосињска, која на „Радио Тројци“ од 2004. води емисије о језику. У оквиру њиховог рада се и преплићу и раздвајају пројекти под називима „Најновије пољске речи“ („Najnowsze Słownictwo Polskie“) и „Речи времена“ („Słowa na czasie“).

Начин сакупљања речи за избор „Речи године“

У „Језичкој опсерваторија Варшавског универзитета“ почели су да сакупљају лексикографску грађу комбиновањем неколико извора – радом самих сарадника опсерваторије, ангажовањем добровољаца који не припадају академској заједници (*crowdsourcing*) и преузимањем речи из дигиталног корпуса текстова. Увид у фреквенцијске листе употребе речи у водећим дневним листовима речи нуди „кровни“ сајт опсерваторије „Речи времена“ и потпројекти „Речи дана“, „Речи недеље“, „Речи месеца“.

Уношење речи на листу за гласање за реч године могуће је и путем пријављивања речи на веб страници пројекта. Пријављивање више предлога у једном наврату се не прихвата. Предлог може да чини и спој две речи. У „Правилнику“ од 11 тачака, указује се и на начела укључивања речи на листу кандидата за потоње гласање. Десета тачка правилника прописује да лична имена, називи места, партија и организација, наслови књига и филмова, увредљиве и вулгарне речи, те речи говора мржње – не могу да уђу на листу кандидата за гласање за реч године. У правилнику је изричито написано и да уредници пројекта одлучују о одбијању пријаве непожељних речи, а да на њихову одлуку учесници плебисцита немају право да се жале.

Електронско доба је довело до проширења могућности преплитања текстуалног и визуалног које се одвија на различите начине у плакатима, мемовима, емотиконима.

Начела гласања за реч године

Први избор речи године у Пољској је организован 2011. године и реч је изабрао само жири лингвиста. Начин гласања за реч године и реч деценије прописује „Правилник“. У првој тачки тог правилника пише „Универзитет у Варшави организује онлајн плебисцит за најважнију реч године и реч деценије“. Сам избор „Реч године“ има свој интернет сајт <https://sloworoku.uw.edu.pl/> повезан са поменути сајтовима посвећеним речима дана, недеље, месеца. Правилник одређује и начела гласања:

1. Универзитет у Варшави организује онлајн плебисцит за најважнију реч године и реч деценије. 2. Плебисцит је општенародни. У њему можете учествовати са било ког места, такође из иностранства, путем интернета. 5. Реч године не мора да буде нова или најчешћа, иако оба фактора доприносе осећају релевантности. 6. Гласање траје до 31. децембра 2021. године до 23.59. 7. Не може се дати више од 5 гласова дневно са једне ИП адресе.

Дакле, у гласању, названом интернет плебисцитом, нема ограничења по профилу учесника или земљи из које се шаље глас, једино је ограничен дневни број гласова. Једноставан збир на крају године даје и победника плебисцитарног избора. Плебисцит на интернету се формира по броју гласова при чему са једне интернет адресе током једног дана није могуће дати више од пет гласова. Последња, 11. тачка правилника одређује да поред онлајн гласања плебисцитом, реч године бира и жири лингвиста. У правилнику није назначено ко и како бира жири, али се састав жирија са угледним пољским лингвистима мењао у досадашњим изборима. Жири бира реч године, како Правилник одређује – са становишта креативног приступа у опису стварности. Одлука жирија не мора да се поклапа са резултатима плебисцита. Лингвисти, укључујући и чланове жирија објављују коментаре о појединим речима.

Организације и лингвисти

Већ једанаест година пољски избор речи године организује Институт пољског језика Варшавског универзитета заједно са стручњацима за корпусну лингвистику. Тако се поред организатора као партнер појављује интернет сервис *FrazeO.pl* Пјотра Пенжика који аутоматизовано свакодневно региструје учесталост употребе речи у водећим пољским новинама. У реализацији конкурса укључен је и Фонд за пољски језик. У периоду од 2015-2016. и 2018-2020. избор речи је финансиран као пројекат средствима Националног центра културе (Narodowy Centrum Kultury). Систем повезивања организација које учествују у припреми листа, изборима речи дана, месеца, године и деценије је еластичан и променљив.

Са лингвистичке тачке гледишта систем надгледа група коју чине полонисти Магда Дервоједова, Дорота Копћинска, Марек Лазињски и др. У књизи *Речи године - речи месеца – речи дана* Марек Лазињски указује на лингвистичка упоришта у културолошки усмереној когнитивној семантици у анализи речи и позива се на идеје о „кључним речима“ Ане Вјежбицке (ŁAZIŃSKI 2019: 24).

У мрежи повезаних сајтова Института пољског језика Варшавског универзитета је указана подела задужења сарадника који се баве интернет

гласањем (плебисцитом), праћењем профила на социјалној мрежи Фејсбук, одржавањем сајта „Słowa na Czasie“ (SnC), коментарима о речима, организацијом конференција и организацијом рада жирија. Круг сталних аутора коментара чини седморо лингвиста у редакцији, а сајт „Реч године“ (Słowo roku) уређује главна уредница Дорота Копчињска. Када неки од сајтова у мрежи промене адресе, старе верзије остају на интернету и не гасе се.

Прву реч године је 2011. изабрао само жири, који је те године био у саставу Жежи Бралчик, Анђеј Марковски и Валери Писарек. Потом се састав стручног жирија ширио и мењао, тако да је у њему учествовао већи број водећих лингвиста и чланова савета за пољски језик. Професор Института пољског језика Варшавског универзитета Марек Лазињски бави се фонетиком, семантиком, језиком младих, позајмљеницама из немачког, корпусима и паралелним корпусима. Ана Вилечек предаје на универзитету у Кјелцу и бави се социолектима младих, комуникативним компетенцијама и концептуализацијом вредности код деце и младих, језиком на интернету. Професор Ева Колођејек из Шћећина, аутор је бројних приручника и књига о савременом пољском језику, у шћећинским новимама већ тридесетак година објављује недељни прилог у рубрици „Językowa codzienność“ и одржава сајт посвећен језику. Жежи Бартмињски је био полониста, етнолингвиста и фолклориста, покретач и организатор многих издавачких и научних пројеката. Жежи Бралчик је популаран по радио прилозима у емисији *Slowo o słowie*, видео наступима и књигама (BRALCZYK 2007). Бави се нормативном лингвистиком, језиком медија, рекламе и политике. Члан жирија била је и Катажина Клоњињска која пише о фразеологији, језику политичких дискурса, новим речима, и води радио емисије о речима. Чланови жирија били су и поштовани Анђеј Марковски, Јан Мјодек, Рената Пшибилска, Халина Згулкова, Данута Кшижик, Мариуш Рутковски новинар и публициста Бартек Хаћињски и др.

Досадашњи избори и одједи

У досадашњих једанаест година, само стручни жири је изабрао 2011. године – реч *prezydencja*, а потом се избор интернет плебисцита поклопио шест пута са избором жирија лингвиста - *parabank* (2012), *gender* (2013), *uchodźca* (2015), *konstytucja* (2018) у години стогодишњице ослобођења Пољске, *koronawirus* (2020), *szczepienie* (2021). Поред речи *коронавирус* од 2020. године веома велику фреквенцију имале су и друге речи повезане са пандемијом: *lockdown*, *Covid-19*, *pandemia*, *kwarantanna*, *szczepionka*, *zdalny* (*zdalne nauczanie*, *praca*). М. Лазињски је у коментару написао:

Победа именице *koronawirus* не изненађује у години пандемије, и то не само на пољском плебисциту. Коронавирус као и друге речи које описују реалност пандемије у пољском језику најчешће садрже елемент *korona*, нпр. *koronalia*, *koronawakacje*, *koronawybory*, *koronials*; *Covid* се много ређе користи у творби речи. (ŁAZIŃSKI)

Занимљиве су разлике у избору речи године када су интернет гласачи гласали за једну реч, а жири за неку другу. Првопласиране речи пољских избора биле су: 2012 *separatysta* у избору жирија интернет гласача, а у избору жирија – *parabank*, 2014 *separatysta* – у избору жирија *kilometrówka* (негативно измишљени трошкови посланика), 2016 *pięćset plus* (плаћање 500 злота за свако дете) у избору жирија – *trybunał* 2017 *rezydent* (у значењу ‘млади лекар’, поводом усвојеног закона који ограничава права младих лекара) жири – *puszcza*, 2019 *LGBT* по интернет гласању, у избору жирија *klimat*. Жири плебисцита је 2021 као најзанимљивију реч прогласио *mrozi*, којом се исказује неодобравајући став према нечему срамном, а истакнут је и глагол *odciszyć (się)* којим се означава поново укључење звука на апаратима. 2022. године на интернет гласању су *inflacja*, *wojna*, док је у избору жирија редослед био обрнут *wojna*, *inflacja*.

Медијска пажња за избор речи године се појачава уочи и после објављивања резултата. У јавности и медијима више интересовања и коментара привлачи одлука жирија. (ŁAZIŃSKI 2019: 23). Од 2015 међународне научне конференције „Słowa klucze” – посвећена кључним речима у јавном дискурсу, о различитим питањима језика и дискурса, статистике, медиалингвистике, лексикографије и лексикологије. Стални су гости из немачког друштва пријатеља језика који организује избор „Wort des Jahres“.

Конкурс „Реч године младих“

Конкурс за реч године младих у Немачкој је покренут 2008. године (Jugendwort des Jahres). По угледу на овај конкурс са искуствима плебисцита „Реч године“, појавила се идеја организовања пољске речи младих. Акцију „Młodzieżowe Słowo Roku“ заједно организују речник PWN и онлајн речник сленга „Miejski.pl“. По установљеним правилима овог конкурса, „Реч године младих“ не мора да буде ни нова, нити реч из сленга, али треба да је одликује популарност међу младима. У називу „Реч године младих“ наглашен је генерацијски аспект, што ваља разумети као усмереност ка поколењима која активно реагују на актуелна дешавања и свој однос према стварности реализују и у речима које користе на генерацијски особен начин.

Први пут је овај избор обављен 2016. године. Резултати конкурса у периоду од 2016. до 2020. године су представљени у књижици *Zakamarki mlodej polszczyzny* на 32 стране која је бесплатно доступна на интернету. На крају те књиге налазе се прве три речи на интернет плебисциту у прве четири године, а речи изабране 2020 и 2021. године сам нашао на мрежи. Гласање на овом конкурс у се одвија на сајту PWN речника, бирањем са предложене листе речи. Када се на сајту овог речника притисне повезница за избор речи, отвара се мањи рор-уп екран са три поља – падајући мени омогућава избор међу двадесетак понуђених реча, следи email адреса на коју учесник гласања добија линк за потврду свог избора, док последње поље нуди избор две узрасне категорије: 13–17 година, 18 и више година. Са екрана је могуће „отићи“ и на лексикографски обрађене речи у PWN речнику.

2016. године реч младих је била реч *sztos*. Две филмске комедије са популарном музиком под тим насловом се дешавају у кругу превараната и дилера. Ова реч у пољском језику означава јак ударац. Популарности ове речи допринела је и песма „Штос“ из 2015. године пољске реп групе. Реч *sztos* није изгубила популарност, па је 2017. заузела високо друго место у избору речи младих.

2017. године највише ја гласова добио емотикон XD. Графички знак који чине ова два латиничка слова произлази из сличности „X“ са два зашклињена ока, док „D“ представља широм отворена уста која се смеју. XD емотикон означава нешто смешно, а увећавање броја слова која га чине увећава и сугерисани интензитет смешног. Али и величина појединачних слова - мало или велико, такође има своја додатна значења. Комбинација Xd означава ироничан однос. Тако великом броју гласова вероватно је допринела и књига Славомира Менцена *Filozofia XD* релативно младог пољског политичара и јутубера. Главна идеја његове књиге је да треба сачувати хуморан однос према стварности и задржати дистанцу према лошим појавама без вређања других. „Када наиђем на стресне ситуације, помислим: XD и све постаје лакше.“

2018. прве три речи на конкурс у за реч младих биле су 1. *dzban* 2. *masny/masno* 3. *prestiz/prestizowy*.

2019. Највише гласова те године је добила реч *alternatywka* а остала места заузеле су речи 2. *jesieniara* (мотивисана мемовима о одећи са јесењим бојама), 3. *eluwina* - поздрав из популарне истоимене песме поп-певача Кацпера Блонског (рођ. 1998) коју су користили млађи тинејџери као поздрав и при сусрету и при растанку.

2020. године реч младих није изабрана.

2021. године победила је реч *śpiulkolot* која означава место за спавање. По неким коментарима, ту реч млади не користе, али су је својим гласовима изгласали четрдесетогодишњаци.

2022. године је реч младих била *essa* која означава радост, опуштеност, лако добијање нечега, али може бити коришћена и као поздрав или радосни узвик.

Коментари уз речи

Кратки текстови о речима који се налазе на листи за годишњи избор речи године заинтересованим посетиоцима сајтова нуде лингвистичке информације о пореклу речи или израза, објашњавају мотивацију, дају стилистичке коментаре, понекад и детаље о узрасним или социјалним цртама корисника који ту реч често употребљавају. Коментари понекад излазе из лингвистичких оквира и залазе у област културе и друштвених појава које олакшавају њено разумевање. Иако су њихови творци врсни лингвисти, сами текстови су написани популарнијим стилем без превише стручних термина. На пример, реч *nowak / nowaczka / nowacy* са конкурса за реч младих 2017. године, Марек Лазињски пише да она има слично значење као реч са стигматизујућим значењем „*uchodźca*”. Аутор реч доводи у везу са промишљањима Хане Арент, а потом се истиче да је именица „*nowak*” хомоним најпопуларнијег пољског презимена, и да из те чињенице произлази да „свако од нас“ јесте у неком смислу новаком, новакињом.

О речи *prestiz* која је у избору речи младих 2018. године заузела треће место Марек Лазињски је написао:

Ово одређење је популарно углавном међу млађом омладином, малолетницима (према подацима из колоне „старост” у табели пријава). У стандардном пољском језику, реч престиж је позајмљена из француског у 19. веку и повезују се са објектима као што су награда, такмичење, универзитет (подаци из Националног корпуса пољског – pkjr.pl). У језику тинејџера све може бити престижно.

Поводом речи *Gender* која 2013. године победила у оба избора и изазвала реакције у пољском друштву, Жежи Бартмињски, тада један од чланова жирија лингвиста је овако прокоментарисао.

Мени *Gender* представља занимљив пример муњевите каријере једне стране речи која је пре „цитат“ а не „позајмљеница“. Она треба да помогне у разликовању културног рода, из разлика које произлази из друштвених навика, од биолошког пола, за који смо већ усвојили реч *seks* (енг. *sex*). Може ли се *gender* заменити нечим домаћим? За сада, вероватно не. Довољно је сетити се да су академске студије о родним разликама у култури, о представама мушкости и женствености, још увек означене страном етикетом

gender studies. Најновију популарност речи *gender* (вероватно ће заживети у пољском језику) несумњиво су недавно заслужили бискупи својим писмом, а раније прилично бизарном кампањом десничарске штампе против *gender*, пуном семантичких упрошћавања, чак и клевете, што је изазвало протесте научне јавности.

Политички су обојени и разлози успеха речи *Жене* под утицајем десничарског закона уз подршку цркве за јако строго ограничавање абортуса. Иако је јасно да је то био разлог великог броја гласова, у коментару се тај аспект не помиње, већ се даје лингвистичко објашњење да етимолози нуде двадесет разних претпоставки о пореклу ове пољске речи. То је кратка и лепа скица о особености пољске речи *kobieta, kobiety*.

Неки од коментара осветљавају утицај енглеског језика на пољске речи у избору речи године. Ширење концепата и речи англоамеричке културе у пољској култури тичу се речи *Yolo* која представља акроним из енглеског „You only live once” која је у Сједињеним државама била у избору за реч године 2012, а 2016. године се нашла у пољском избору са истим значењем „живи се само једном“. Јасно је да би превод на пољски језик обликовао и акроним из израза „Tu żyjes tylko raz“ садржао превише сугласника. У избору речи младих за 2020. годину као кандидат се појавила скраћеница *SUS*, у значењу „сумњив“ од енглеског *suspicious* коју често користе играчи видео игре „Among Us“.

Визуализација културе у којој сличице добијају називе, а визуелне представе се претачу у речи уз јачање њихових међусобних веза лако се може пратити у великом расту мемова. Тако реч *jeseniara* која се очигледно повезује за јесен, има порекло у популарном мему везаном за облачење у боје јесени. *legitny* потиче од енглеских мемова „Seems legit” који представља саркастичну реакцију на нешто варљиво или сумњиво.

Емотикони као графички знаци који поред сликовне форме имају неки устаљени еквивалент са комбинацијом (латиничких) слова који личе на ту слику. Ови знакови се универзално употребљавају, па је отворено питање да ли их ваља третирати као појаву у националном језику или као нешто што је преузето из других култура. У пољским изборима речи године емотикони се укључују у могуће кандидате плебисцита. Неки од њих улазе и у речнике. Као пример, може се навести лексикографски опис емотикона *UwU* у речнику PWN:

UwU. емотикон који значи нешто слатко, умилно; израз топлих емоција. То такође може бити иронична реакција на нешто што је „преслатко“. Појављује се на интернету годинама и потиче из традиције јапанских каомоји емотикона, популарних у круговима фанова манга и анимеа. Слова "У" треба повезати са затвореним очима, а целина - са изразом блаженства

на лицу. Аналогно "OwO" (овде широм отворене очи) значи изненађење, запрепашћење, узбуђење. (PWN)

Реч деценије је изабрана 2020. године у избору интернет гласача (*internetnauta*). Највећи број гласова је добио израз године из 2016. године *pięćset plus* (500+) са 12,2% укупних гласова. Израз *500+ - pięćset plus* представља скраћену верзију назива државног програма „Породица 500+“, која се у Пољској спроводи од 1. априла 2016. године као државни програм у области социјалне политике по коме породица за свако дете до 18 година, без обзира на приходе добија 500 злота. Иницијатива се појавила у кругу левих партија, али је одлука донета када је већину у парламенту стекла партија „Право и правда“. Друго место у гласању је заузела *LGBT*.

*

Пољски програмери и лингвисти, су усавршили програме корпусне лингвистике и применили их у статистичкој обради учесталости речи, што је омогућило проширене увиде у језичке трендове и промене у језику. Многостране активности око праћења фреквенције речи у водећим пољским новинама је било је проширено могућношћу да заинтересовани Пољаци додају речи и да гласају за речи године, при чему се организују два избора – избор интернет гласача и избор жирија лингвиста. Лингвисти су почели да објављују лингвистичке и културолошке коментара уз речи и ти текстови привлаче пажњу пољских читалаца. Избор речи године је потекао из академских лингвистичких кругова, али је иницијатива стекла подршку и неких институције пољске науке и културе.

Ширење свести о појави и употреби нових речи потврђује и покретање избора речи године младих. Творци конкурса за реч године младих су искористили модел објављивања кратких текстова о новим речима који - осветљавају промене у језичким склоностима младих говорника, утицаје других култура на појаву нових речи које они користе, начине њиховог адаптирања, преплитање вербалних и невербалних чинилаца савремене комуникације и др. Пољски лингвисти су успели да учине занимљивим - разговоре о речима свог времена, али су и награђени укључењем заинтересованих говорника у активности сакупљања, па и праћења нових речи.

ИЗАБРАНИ ЛИНКОВИ

Nowe wyrazy. Najnowsze Słownictwo Polskie (Opserwatorium Językowe Uniwersytetu Warszawskiego). <www.nowewyrazy.uw.edu.pl> (Budowa słownika) <<https://nowewyrazy.uw.edu.pl/budowa-slownika.html#czymjest>>

Słowo dnia. <<https://slowodnia.com/>>

Słowa dnia FB <<https://www.facebook.com/SlovaDnia/>>

Słowa na Czasie <https://www.facebook.com/slowanaczasie/?locale=pl_PL>

Słowo Roku. <<https://sloworoku.uw.edu.pl/>>

Młodzieżowe Słowo Roku (PWN). <<https://sjp.pwn.pl/mlodziejowe-slowo-roku/Rozstrzygniecie-plebiscytu;202299.html>>

Корпус и претраживачи

Monco <<http://monco.frazeo.pl>>

NKJP – Narodowy Korpus Języka Polskiego . <http://www.nkjp.uni.lodz.pl/>

FrazeO. <<http://frazeo.pl>>

Организације

Astronomia języka (Radio Trójka). <<https://www.polskieradio.pl/9,Trojka/8835,Astronomia-jezyka>>

Fundacja języka polskiego. <<https://www.fundacjajezykapolskiego.pl/>>

ЛИТЕРАТУРА

АЈДАЧИЋ, Дејан 2017. О лингвистичким истраживањима словенске књижевне фантастике, *СловоСлавија Етнолингвистика и поредбена фразеологија*, Београд: Алма, с. 163–174.

АЈДАЧИЋ, Дејан 2022. Неологизми у фантастици пољског писца Јацека Дукаја и аспекти њиховог превода, *Новоречје*, бр. 6, с. 106–117.

BOGUSŁAWSKI, Andrzej, DANIELEWICZOWA, Magdalena 2005. *Verba polona abscondita. Sonda słownikowa. III*. Warszawa: Elma Books.

BRALCZYK, Jerzy 2007. *Nowe słowa*, Warszawa: Hachette.

CHRUŚCIŃSKA, Krystyna 1978. О formach potencjalnych i okazjonalnych. W: *Z zagadnień słownictwa współczesnego języka polskiego* / Red. M. Szymczak. Wrocław: Ossolineum, s. 69–79.

ISJP. Mirosław Bańko. *Inny słownik języka polskiego*. Warszawa: PWN, 2000.

JADACKA, Hanna, *Neologizmy* [w:] *Wielki słownik poprawnej polszczyzny PWN*, red. A. Markowski, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008, s. 1625–1626.

ŁAZIŃSKI, Marek; ANDRZEJCZUK A. Słowa dnia, w: (red.) A. Przepiórkowski, M. Bańko, R.L. Górski, B. Lewandowska-Tomaszczyk *Narodowy Korpus Języka Polskiego*, Warszawa 2012, s. 275–280.

- ŁAZIŃSKI, Marek 2019. Słowa dnia, miesiąca i roku na Uniwersytecie Warszawskim *Słowa roku słowa miesiąca słowa dnia* / Redakcja Monika Kwiecień i Marek Łaziński, Warszawa, 2019, s. 17–26 .
- KWIECIEN ŁAZIŃSKI (red.) 2019. *Słowa roku słowa miesiąca słowa dnia* / Redakcja Monika Kwiecień i Marek Łaziński, Warszawa, 2019. (PDF) <http://www.slowanaczasie.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2020/01/Slowa-roku-E-BOOK.pdf> 22.12.2022.
- PSWP. *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny* pod red. Haliny Zgólkowej, t. 1–50, Poznań 1994–2005.
- SMÓŁKOWA, Teresa. 2001. *Neologizmy we współczesnej leksyce polskiej*. Kraków: IJP PAN.
- SMÓŁKOWA, Teresa. (red.) (2010–2014). *Nowe słownictwo polskie. Materiały z prasy lat 2001–2005*, cz. 1–5. Kraków: IJP PAN.
- SMÓŁKOWA, Teresa, K. HOLLY, B. NOWAKOWSKA, , A. ŻÓLTAK, 2013. *Słowa, słowa... Czy je znasz?* Kraków: IJP PAN.
- SOKÓLSKA Urszula 2011. Neologizm jako element stylotwórczy // *Odmiany stylowe polszczyzny dawniej i dziś* / Red. Urszula Sokólska, Białystok : Wydawnictwo Uniwersytetu, s. 309–325.
- WASZAKOWA, Krystyna 2005. *Przejawy internacjonalizacji w słotwórstwie współczesnej polszczyzny*, Warszawa.
- WASZAKOWA, Krystyna 1996. Problem produktywności formantów obcych .- "Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej" 33, 75-83
- WAWRZYŃCZYK, Jan 1992. *Chronologizacja słownictwa nowopolskiego. W poszukiwaniu źródeł dokumentacyjnych neologizmów powojennych*. Toruń: UMK.
- WORT. Wort des Jahres (Deutschland) <[https://de.wikipedia.org/wiki/Wort_des_Jahres_\(Deutschland\)](https://de.wikipedia.org/wiki/Wort_des_Jahres_(Deutschland))>
- WSJP. *Wielki słownik języka polskiego* / Red. Piotr Źmigrodzki. <<https://wsjp.pl/>>
- ZAKAMARKI. *Zakamarki młodej polszczyzny*. Wydawnictwo Naukowe PWN (PDF 2016-2019) <<https://oferta.pwn.pl/offersite/extend/uploads/2021/11/Zakamarki-młodej-polszczyzny.pdf>>

Dejan Ajdačić

POLSKIE SŁOWO ROKU I MŁODZIEŻOWE SŁOWO ROKU

Streszczenie

Autor wskazuje na proklamacje lub wybór słów roku w różnych językach, wskazuje więc na uruchomienie selekcji polskich słów tygodnia w „Rzeczpospolitej” (2000–2005). Marek Łaziński wspólnie z językoznawcami z Uniwersytetu

Warszawskiego ogłosili konkurs na polskie słowo roku 2011. Słowo roku w Polsce wybierane jest przez internautów w plebiscycie w drodze głosowania, a jury złożone z językoznawców wystawia jego oceny z punktu widzenia kreatywnego podejścia do opisu rzeczywistości. W tekście opisano zasady zbierania wyrazów i wyboru słowa roku, a także powiązania słowa roku ze słowami dnia, tygodnia, miesiąca i dekady. Zestawiono wybrane słowa roku do 2021 r. Słownik PWN wraz z elektronicznym słownikiem slangu uruchomił w 2016 r. selekcję „Młodzieżowe słowa roku”. Niektóre słowa z tego wyboru są wymienione z komentarzami. W tekście wspomniano także o publikacjach drukowanych poświęconych wyborom „Słowo Roku” i „Młodzieżowe Słowo Roku”.

Słowa kluczowe: słowo roku, młodzieżowe słowo roku, język polski, neologia, plebiscyt, kapituła.